

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

МИХАЛІЦЬКА Наталія Ярославівна

УДК 351.338.24

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМ ОЗДОРОВЛЕННЯМ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Харків – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України на кафедрі управління персоналом і економіки праці.

Науковий керівник – кандидат економічних наук

КАЛЮЖНИЙ Валерій Васильович,

Державний інститут праці та соціально-економічних досліджень,
завідувач відділу економіки праці та соціальних проблем трудових
колективів

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор

РОЗПУТЕНКО Іван Васильович,

Національна академія державного управління при Президентові
України, завідувач кафедри економічної політики;

кандидат економічних наук, доцент

ГУБАРЄВ Олександр Олегович,

Харківський національний економічний університет, доцент кафедри
економічної теорії

Провідна установа – Рада по вивченню продуктивних сил України

НАН України, відділ інвестиційної політики

і розвитку місцевого самоврядування, м. Київ

Захист відбудеться “12” квітня 2007 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.858.01 Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за адресою: 61050, м. Харків, просп. Московський, 75, зал засідань (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (61050, м. Харків, просп. Московський, 75).

Автореферат розісланий “7” березня 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Лебець В.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В Україні завершується перехід до нової системи суспільних відносин і політико-державного устрою. Відповідно до світової практики, такий транзитивний період займає чимало років і характеризується кризовими явищами в різних сферах життя. Щоб стабілізувати економіку та посилити євроінтеграційні процеси потрібна ефективна система державного управління. Поряд з використанням суто адміністративних засобів, необхідно запровадити більш ефективні механізми державного управління оздоровленням господарського середовища, насамперед фінансовим оздоровленням підприємств у державному та приватному секторах економіки. Адже відсутність чесних «правил гри» для всіх або їх часта непередбачувана зміна, значна кількість збиткових і неплатоспроможних підприємств, тіньова економіка негативно впливають на економічне зростання, посилює кризові явища та унеможлиблює прогресивні інституціональні перетворення.

Тому оздоровлення фінансового стану підприємств є одним із пріоритетів державного управління, а вдосконалення його механізмів – актуальним науковим і практичним завданням.

Вкрай важливими для визначення напрямків удосконалення механізмів державного управління є праці вітчизняних науковців О.Ю. Амосова, В.Д. Бакуменка, О.І. Валевського, А.О. Дегтяра, В.М. Князева, М.Х. Корецького, М.Д. Лесечка, В.І. Лугового, Н.М. Мельтюхової, Г.І. Мостового, Г.С. Одінцової, А.В. Решетніченка, І.В. Розпутенка, А.О. Чемериса та ін., а також російських вчених Г.В. Атаманчука, В.А. Козбаненка, В.Л. Тамбовцева, Л.Г. Хорєва, В.В. Чубинського та ін. Загально-методологічні питання застосування нормативно-правових механізмів фінансового оздоровлення (санації) підприємств, які включає вітчизняне законодавство про неплатоспроможність (банкрутство), розглянуто в роботах О.М. Бірюкова, О.О. Губарєва, Т.С. Клебанової, О.В. Мозенкова, Б.М. Полякова, О.О. Слюсаренка, О.О. Терещенка, М.І. Тітова та ін.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць цих вчених, необхідно вказати на збереження певної невідповідності теоретичних напрацювань потребам сучасної практики державного управління. Зокрема, через відсутність системи ефективного моніторингу та координації зусиль органи державного управління не можуть своєчасно розпізнавати ознаки кризових явищ і ситуацій на підприємствах навіть з державною часткою у статутному фонді, що перевищує 50%. Тому необхідно застосувати комплексний підхід до вдосконалення системи державного управління оздоровленням фінансового стану підприємств та механізмів впливу держави на ведення бізнесу на підприємствах різних форм власності.

Вищезазначене обумовило актуальність і вибір теми дисертаційного дослідження й вплинуло на визначення мети, завдань і структури роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукового комплексного проекту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування» (державний реєстраційний номер 0201U004833), а саме – науково-дослідних робіт Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління «Основні напрямки підвищення ефективності діяльності органів державної влади щодо соціально-економічного розвитку регіону» (державний реєстраційний номер 0104U000088) та Державного інституту праці та соціально-економічних досліджень «Моніторинг фінансово-економічної діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу та розробка заходів щодо стабілізації їх роботи» (державний реєстраційний номер 0104U004257).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в удосконаленні механізмів державного управління процесом відновлення платоспроможності та оздоровлення фінансового стану підприємств-боржників з часткою держави у статутному фонді.

Відповідно до визначеної мети поставлено й вирішуються такі наукові завдання:

- з'ясувати сутність оздоровлення господарського середовища та визначити особливості механізму державного управління цим процесом;
- визначити фактори формування сприятливих умов ведення бізнесу, засоби державної політики фінансового оздоровлення підприємств, особливості неплатоспроможності (банкрутства) в Україні;
- проаналізувати діяльність органів корпоративного управління державною власністю у напрямку фінансового оздоровлення підприємств та результативність застосування механізмів відновлення платоспроможності боржників;
- виявити основні суперечності у практиці державного управління при застосуванні законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) та у відносинах власності;
- визначити напрямки вдосконалення механізмів державного управління оздоровленням фінансового стану підприємств-боржників;
- удосконалити показники поточної платоспроможності, ймовірності банкрутства підприємств та ефективності заходів щодо їх фінансового оздоровлення;
- запропонувати вдосконалений організаційний механізм державного управління фінансовим оздоровленням підприємств та механізми моніторингу і контролю на рівні регіону.

Об'єктом дослідження є система державного управління оздоровленням діяльності та фінансового стану підприємств в Україні.

Предмет дослідження – організаційно-правове та аналітично-методичне забезпечення механізмів державного управління фінансовим оздоровленням підприємств з часткою держави у статутному фонді.

Методи дослідження. Теоретичну й методологічну основу дослідження склали ґрунтовні положення теорії державного управління, наукові праці та методичні розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі державного регулювання розвитку економіки, її ринкової інфраструктури, вдосконалення законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) підприємств.

Для вирішення поставлених завдань використано провідні теоретичні загальнонаукові та емпіричні методи: діалектичний, аналізу і синтезу, абстрактно-логічний, а також методи системного підходу та формалізації, що дозволяють обґрунтувати сутність державних механізмів оздоровлення фінансового стану промислових підприємств. Застосовано макроекономічний, системний, структурно-функціональний та інституціональний підходи для методологічного обґрунтування шляхів удосконалення механізмів державного управління фінансовим оздоровленням підприємств. При дослідженні стану та результативності діяльності органів влади щодо оздоровлення підприємств застосовано методи статистичного та економічного аналізу, математико-статистичного моделювання.

Емпіричну базу дослідження складають матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства промислової політики України, публікації наукових установ, урядових видань, законодавчі документи у сфері управління корпоративними правами держави тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці методологічних підходів до вдосконалення механізмів державного управління оздоровленням господарського середовища в Україні та її регіонах, що дозволило отримати такі наукові результати:

У дисертації *вперше*:

- запропоновано новий організаційний механізм державного управління оздоровленням фінансового стану промислових підприємств, що базується на запровадженні принципів координації діяльності та об'єднання зусиль органів державної влади в процесі моніторингу, контролю та відновлення платоспроможності підприємств на рівні регіону;

- обґрунтовано нові економічні показники для визначення ймовірності банкрутства підприємств, корпоративних рейтингів та поєднання зусиль держави і підприємств щодо збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП), в яких реалізовано запропоновані автором нові методичні підходи: а) мультифакторна форма залежності між показником і факторами, що визначають його рівень; б) рейтинговий показник на підставі формули доданої економічної вартості підприємства, що гармонізує державний та локальний критерії збільшення ВВП;

- визначено співвідношення поняття «господарське середовище» із спорідненими категоріями (інституціональне середовище, бізнес-середовище, інвестиційний клімат);

удосконалено:

- визначення поняття «механізм державного управління» (враховано новий аспект – здатність системи управління забезпечувати постійний вплив на об'єкт управління або

регулювання), яке доповнено поняттям «провідний механізм управління» (елемент системи управління, що забезпечує основний вплив на її результативність);

– склад та класифікацію факторів формування сприятливого господарського середовища (розподіл на об'єктивні та суб'єктивні фактори);

– організаційно-правове забезпечення законодавства про банкрутство (запровадження механізму прискореної санації, критеріїв віднесення юридичних осіб до категорії боржників та соціально-важливих підприємств);

дістало подальший розвиток:

– розкриття сутності оздоровлення фінансового стану та умов функціонування підприємств (комплексна реалізація антикризової функції держави);

– обґрунтування необхідності більш результативної взаємодії державних органів влади, органів місцевого самоврядування та громадськості в системі державного управління фінансовим оздоровленням підприємств на рівні регіону (склад учасників, функції, інструменти діагностичного та інтерактивного контролю), а також окремих елементів системи управління корпоративними правами держави (орієнтування керівників на зростання прибутковості підприємств).

Практичне значення одержаних результатів. У дисертації визначено основні напрямки вдосконалення механізмів державного управління оздоровленням фінансового стану та умов функціонування підприємств і покращення відповідної діяльності органів влади в регіоні.

Запропоновані в роботі нові інтегральні відносні й абсолютні показники оцінки фінансового стану та ймовірності банкрутства підприємства дозволяють поліпшити систему державного антикризового управління підприємствами. Вони використовувались на практиці при проведенні моніторингу фінансового стану підприємств гірничо-металургійного комплексу України і можуть застосовуватись на підприємствах різних галузей промисловості (довідка про впровадження від 18 січня 2006 р. № 8). Крім того, результати дослідження використані в програмах загальних і спеціальних навчальних курсів з підготовки магістрів державного управління (довідка про впровадження від 3 березня 2007 р. № 01-326/06-05).

Особистий внесок здобувача. Висновки та результати дисертаційного дослідження автор сформулював і отримав самостійно й виклав їх у наукових публікаціях. Внесок здобувача у праці, написані у співавторстві, відображено у переліку опублікованих робіт.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідались на науково-практичних конференціях «Проблеми удосконалення державної політики формування місцевих бюджетів» (м. Харків, 2002 р.), «Сучасні технології в менеджменті» (м. Алушта, 2003 р.), нараді-семінарі «Промислова політика у гірничо-металургійному комплексі України відповідно до Закону України «Про подальший розвиток ГМК» (м. Харків, 2003 р.), IV Міжнародному науковому конгресі «Державне управління та місцеве самоврядування» (м. Харків, 2004 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 9 наукових статей, загальний обсяг яких становить 3,2 авт. арк., у т. ч. три – у виданнях, що входять до переліку фахових з державного управління загальним обсягом 1,5 авт. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи – 207 сторінок, у т.ч. 9 рисунків (6 с.), 10 таблиць (9 с.), 9 додатків (8 с.), список використаних джерел нараховує 262 найменування (23 с.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційної роботи, визначаються проблемні питання, що потребують подальшого дослідження і розробки, формулюються мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкриваються наукова новизна, практичне значення отриманих результатів, наводяться відомості про їх апробацію.

У **першому розділі** – *«Наукові засади державного управління оздоровленням господарської діяльності підприємств»* – визначено сутність та механізми державного управління оздоровленням господарського середовища. На підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури автором дисертації запропоновано розуміти господарське середовище як загальні умови функціонування основних ринків (товарів та послуг, праці, капіталу, грошей) та об'єктів ринкової інфраструктури. Залежно від умов функціонування ринків, які створює держава, господарське середовище в країні може бути задовільним (ефективним), незадовільним або кризовим. Стан господарського середовища є зовнішнім чинником по відношенню до окремого підприємства, який впливає на його фінансовий стан.

Основними завданнями державного управління оздоровленням господарського середовища є забезпечення постійного та зручного доступу підприємств до ринків основних ресурсів виробництва; створення умов для ринкового формування цін на товари та ресурси; скорочення витрат обігу для операторів ринків; зменшення витрат підприємств на придбання ресурсів виробництва з метою зниження собівартості продукції та збільшення чистого прибутку.

Сутність оздоровлення господарського середовища (зовнішніх умов функціонування підприємств) та фінансового стану підприємств полягає в реалізації антикризової функції держави, що полягає в оцінці реального стану економіки підприємств і господарського середовища на основі аналізу ключових показників (фінансові показники, кількість збиткових підприємств і підприємств-банкрутів, прибутковість інвестованого капіталу, обсяги зарубіжних інвестицій, рівень безробіття тощо), управлінні фінансовими ресурсами, запровадженні організаційних заходів щодо запобігання та подолання кризових явищ в економіці (держави, регіону, міста, підприємства).

Загальний механізм державного управління оздоровленням господарського середовища – це система органів влади з відповідними функціями, законодавчих норм і правил, окремих методів управління та процедур формування рішень або правил їх прийняття, які в комплексі постійно (автоматично) впливають на поліпшення господарського середовища та його складових. Будь-який механізм державного управління є цілісною системою, яка у свою чергу складається з конкретних управлінських механізмів (інструментів), серед яких можна виокремити провідний механізм управління – елемент системи управління, що забезпечує основний вплив на цільові показники результативності державної системи управління даною сферою діяльності. Відповідно до законодавчо закріплених функцій, провідним механізмом оздоровлення фінансового стану підприємств доцільно вважати державну систему виявлення симптомів потенційного банкрутства та протидії йому шляхом санації, реструктуризації, реорганізації чи ліквідації підприємств (рис. 1).

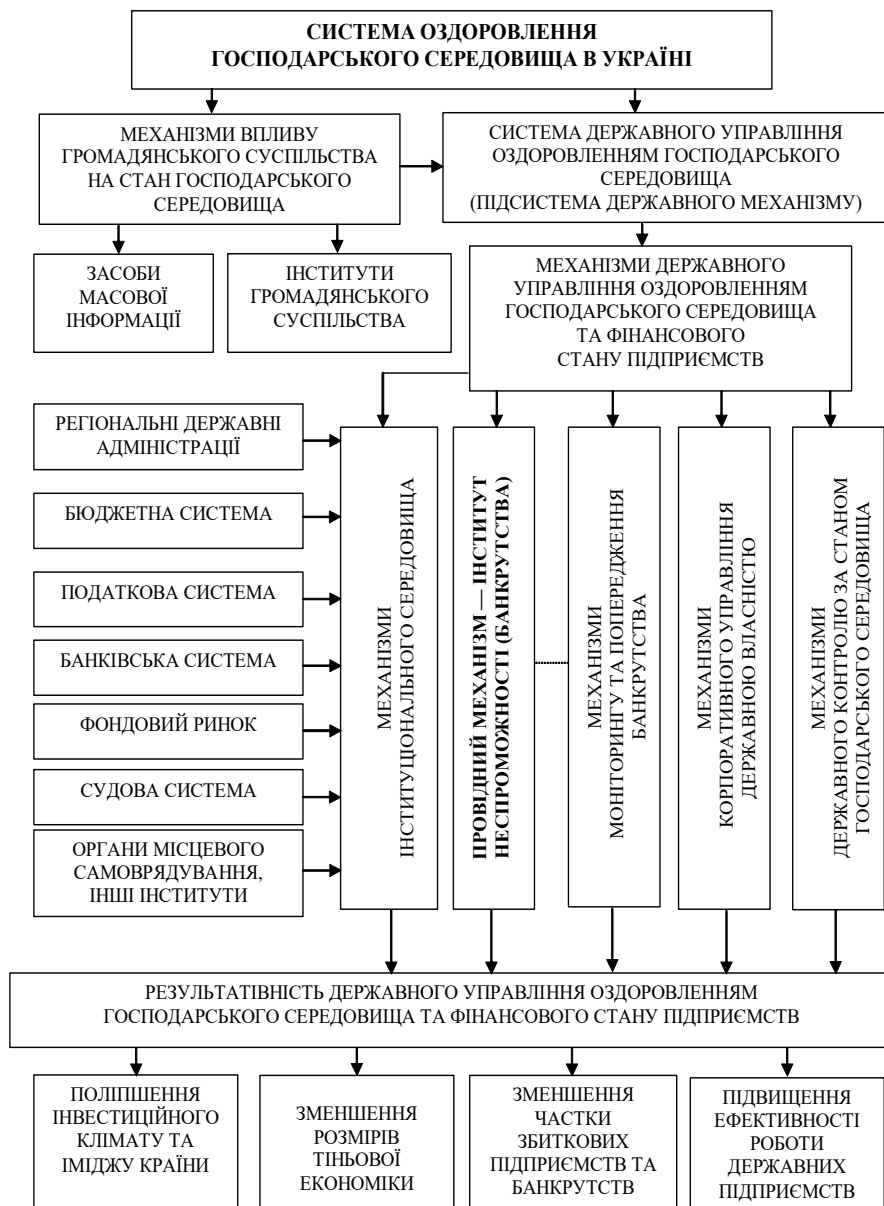

Рис. 1. Механізми державного управління оздоровленням господарського середовища та критерії результативності управління

Аналіз свідчить, що держава активно використовує широкий спектр засобів оздоровлення господарського середовища та економіки підприємств. Проте ступінь використання при цьому зарубіжного досвіду є ще недостатнім. Зокрема, в Україні не застосовуються механізми прискореної санації та приватизації підприємств трудовими колективами (на зразок ESOP у США).

У **другому розділі** – «*Стан та результативність діяльності органів влади щодо оздоровлення підприємств*» – досліджено питання практичної діяльності органів влади щодо оздоровлення господарського середовища, результативності державного управління оздоровленням фінансового стану підприємств з державною часткою у статутному фонді та виявлено суперечності цієї діяльності.

Результати аналізу статистичних даних за 1996-2005 рр. свідчать про те, що в економіці держави активно йдуть процеси банкрутства підприємств (рис. 2).

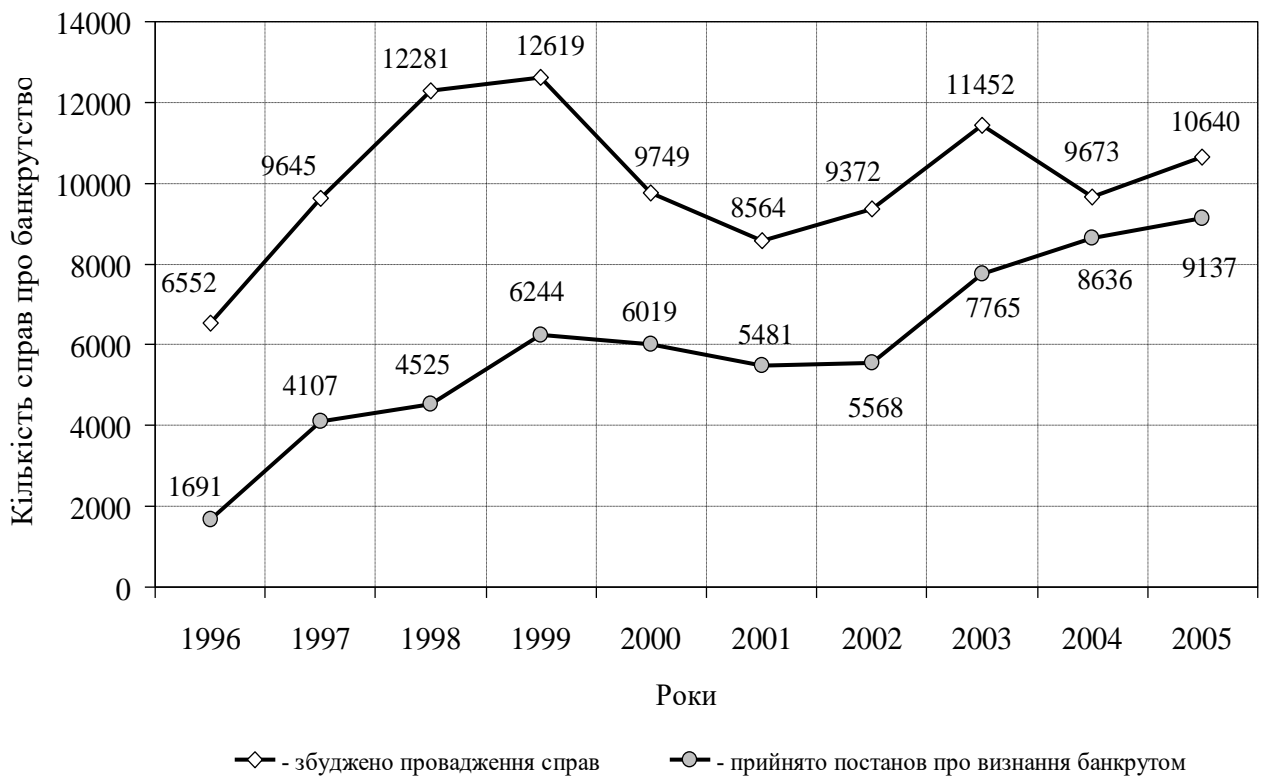

Рис. 2. Динаміка кількості справ про банкрутство і винесених рішень арбітражними судами України про банкрутство в 1996-2005 рр.

Можна стверджувати про поступове зростання масштабів застосування механізму повернення боргів кредиторам. Однак на практиці допускаються зловживання на користь окремих зацікавлених суб'єктів підприємницької діяльності, що загрожує майновим правам держави.

Відсутність належної координації дій органів влади негативно впливає на процеси оздоровлення підприємств, зокрема на регіональному рівні.

Про невисоку результативність механізмів корпоративного управління державною власністю свідчить те, що у структурі корпоративних прав держави значну частку становлять підприємства, відносно яких порушено провадження у справі про банкрутство. На 1 січня 2005 р. їх налічувалося 290 (22 % від загальної кількості), лише 77 з них (26,3%) знаходились у стані санації. Одночасно в процесі реструктуризації знаходилися 20 господарських товариств стратегічного для економіки та безпеки держави значення, 8 з яких займали монопольне становище на загальнодержавному ринку.

У дисертації проаналізовано основні суперечності державного управління фінансовим оздоровленням підприємств, виявлені у процесі застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

В Україні ще не завершено формування Єдиного реєстру державної власності, в тому числі об'єктів нерухомості, що унеможливує контроль за ефективністю її використання та грошовими потоками, достовірне прогнозування надходжень до бюджету коштів від орендної плати. Визначені чинним законодавством механізми відчуження державного майна (приватизація, виконавче провадження, банкрутство, примусове стягнення бюджетних боргів тощо) не базуються на єдиних принципах його обліку, оцінки та продажу, що створює підґрунтя для численних зловживань.

У **третьому розділі** – *«Шляхи вдосконалення механізмів державного управління фінансовим оздоровленням підприємств»* – окреслено напрямки вдосконалення системи управління корпоративними правами держави, механізмів моніторингу неплатоспроможності та визначення ефективності заходів щодо оздоровлення економіки підприємств, у тому числі з використанням запропонованих у роботі нових показників. Особливу увагу приділено обґрунтуванню організаційного механізму державного управління фінансовим оздоровленням підприємств та відповідних інструментів моніторингу і контролю на рівні регіону. Основними напрямками визначено: вдосконалення системи захисту прав і законних інтересів акціонерів, забезпечення їх рівноправності; створення сучасних інструментів надання інформації та забезпечення прозорості діяльності товариств; розмежування повноважень між органами управління з урахуванням законних інтересів зацікавлених осіб; запровадження механізмів ринкової мотивації підвищення прибутковості підприємств державного сектора та ін. Відповідно до цих напрямків у дисертації запропоновано комплекс заходів щодо поліпшення нормативно-правового забезпечення процесів фінансового оздоровлення підприємств в Україні.

Модель інтегрального показника-індикатора фінансового стану підприємств, за допомогою якого можна визначати ймовірність банкрутства підприємства та необхідність його фінансового оздоровлення, описується в такий спосіб:

$$I_x = k_K^{-0,678} k_D^{2,178} k_R^{-0,5}, \quad (1)$$

де I_x – індекс інтегрального показника-індикатора фінансового стану підприємства; k_K – індекс коефіцієнта поточної ліквідності (відношення поточної фактичної величини коефіцієнта до його критичної (нормативної) величини, що дорівнює 1,5); k_D – індекс частки позикових коштів у пасивах підприємства (відношення поточної частки позикових коштів до її критичної (нормативної) величини, що дорівнює 0,6); k_R – показник зростання індексу валової рентабельності активів підприємства (відношення індексу рентабельності до його нормативної величини 1,12).

Для моделі (1) визначено такі інтервали оцінки ймовірності банкрутства: $0,20 \leq I_x \leq 0,40$ – ймовірність банкрутства середня (50 %); $I_x < 0,20$ – ймовірність банкрутства мала (менше 25 %); $0,40 \leq I_x \leq 1,00$ – ймовірність банкрутства підвищена (до 75 %); $I_x > 1,00$ – ймовірність банкрутства велика (до 100 %). Розрахунки інтегрального показника-індикатора фінансового стану підприємств проведено на прикладі 11 підприємств Харківського регіону.

У дисертації наголошено на необхідності уточнення формули розрахунку коефіцієнта Бівера, що використовується в Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, які затверджено наказом Мінекономіки України від 19 січня 2006 р. № 14. Також обґрунтовано комплексний вартісний показник для моніторингу ефективності оздоровлення промислових підприємств та визначення їх рейтингу:

$$EVA^* = EBIDTA - 0,4 \cdot d_{ZC} \times IC, \quad (2)$$

де $EBITDA$ (*Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization*) – показник прибутку компанії до відрахування податку з прибутку, нарахованих процентів по кредитах та амортизації; 0,4 – значення коефіцієнта Бівера, що дозволяє віднести підприємство до групи середнього «ризик втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності оцінюється як середній; IC – вартість інвестованого капіталу; d_{IC} – частка позикового капіталу в інвестованому капіталі підприємства.

Якщо $EVA^* > 0$, то підприємство відноситься до групи низького «ризик втрати платоспроможності»; при $EVA^* = 0$ – до групи середнього ризику, а при $EVA^* < 0$ – до групи

високого ризику. Замість коефіцієнта $0,4 \cdot d_{zc}$ у формулі (2) можна застосувати показник рентабельності капіталу на основі валового прибутку на рівні $0,15 - 0,20$.

Зокрема, цей показник дозволяє гармонізувати зусилля держави та підприємств щодо збільшення відповідно ВВП та валової доданої вартості. На практиці показник було використано у 2004 р. у моніторингу фінансово-економічної діяльності та при розробці заходів щодо стабілізації роботи 15 металургійних підприємств України. Якщо за показником рентабельності продукції можна зробити висновок про збитковість роботи лише шести підприємств з п'ятнадцяти, то оцінка ефективності роботи на підставі показника (2) збільшує кількість негативних випадків до дев'яти.

На основі узагальнення зарубіжного і вітчизняного досвіду у роботі запропоновано систему антикризового державного управління підприємствами на рівні регіону з такими завданнями:

- об'єднання зусиль регіональних органів державного управління з метою реалізації державної політики та відповідних програм, стратегічно спрямованих на оздоровлення господарського середовища та забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку;

- моніторинг економічної стійкості та ефективності роботи соціально-важливих і стратегічних підприємств регіону всіх форм власності, виявлення ознак дій з фіктивного банкрутства, приховування доведення до банкрутства;

- виявлення необхідності запровадження загальнодержавних або регіональних заходів з фінансового оздоровлення, інвестиційної підтримки чи безконфліктної ліквідації підприємств, що розташовані в регіоні;

- створення регіональних спеціалізованих структур для здійснення (на допомогу інституту арбітражних керуючих) антикризового управління підприємствами з часткою держави у статутному фонді;

- фінансова підтримка заходів з оздоровлення економіки соціально-важливих, стратегічних підприємств та підприємств, що реалізують інвестиційно-інноваційну модель розвитку в регіоні;

- розробка цільових загальнодержавних та регіональних програм розвитку економіки з метою нейтралізації негативних наслідків ліквідації неспроможних підприємств і відповідного розвитку ринку праці;

- розробка пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та механізмів державного і громадського контролю з метою захисту майнових прав держави й комунальної власності в процесі банкрутства та ліквідації підприємств.

Антикризове державне управління потребує запровадження нової організаційної структури державного управління фінансовим оздоровленням підприємств регіону та відповідних механізмів моніторингу фінансового стану підприємств, а саме: створення в кожному регіоні Ради з фінансового оздоровлення підприємств регіону та підпорядкування їй Центру антикризового

моніторингу, консалтингу та менеджменту, Фонду антикризової підтримки підприємств регіону та Комісії із залучення інвестицій (рис. 3).

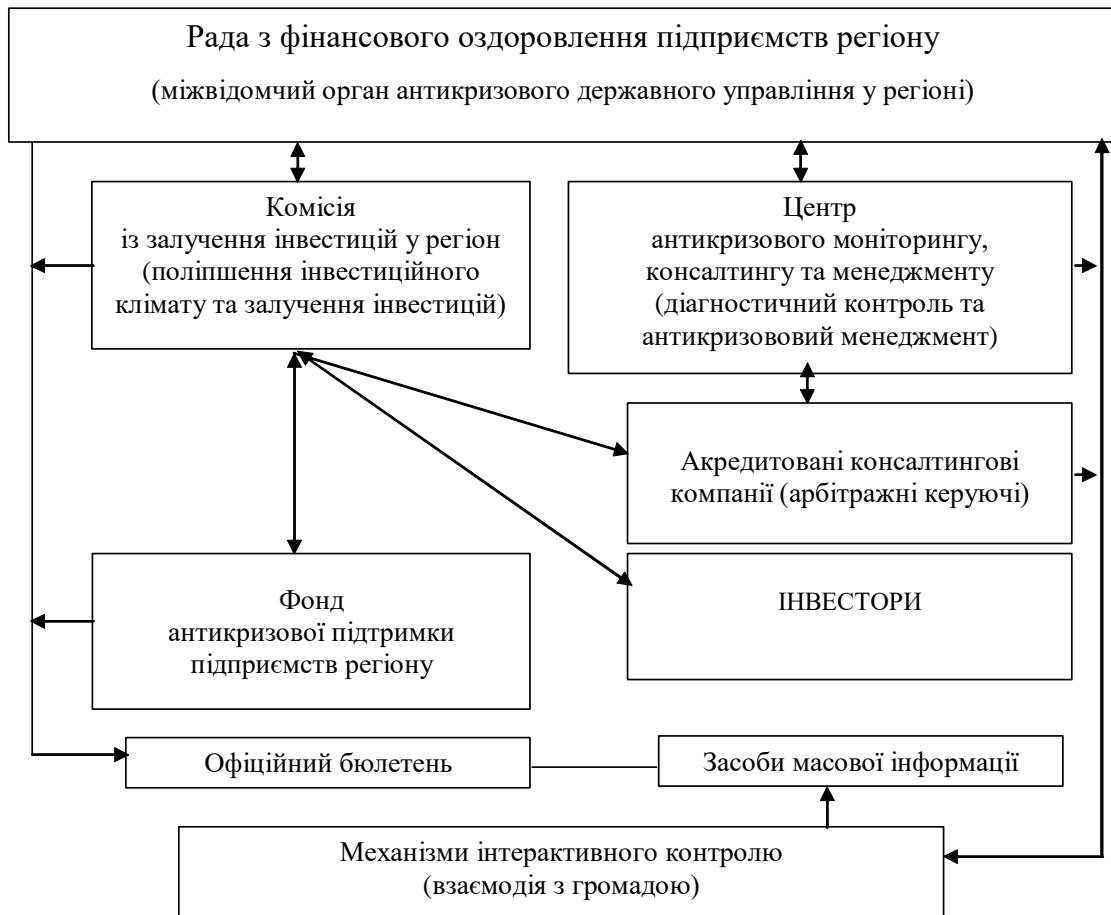

Рис. 3. Організаційна структура регіонального державного управління фінансовим оздоровленням підприємств

Для забезпечення безперерйного функціонування системи державного антикризового управління підприємствами регіону пропонується сформувати групу соціально-важливих та стратегічних підприємств – об'єктів моніторингу, розширити сферу застосування норм про банкрутство містоутворюючих підприємств шляхом зниження вимог до віднесення юридичних осіб до категорії боржників – «соціально-важливе підприємство».

Основними показниками результативності системи державного антикризового управління підприємствами регіону визначено такі:

- відношення обсягу тіньової економіки до валової доданої вартості регіону;
- обсяги та темпи зростання прямих іноземних інвестицій в економіку регіону;
- частка збиткових підприємств регіону в їх загальній кількості;

- частка підприємств, визнаних арбітражним судом банкрутами із застосуванням ліквідаційної процедури, в загальній кількості підприємств регіону;
- відношення чистого прибутку до вартості інвестованого капіталу.

На підставі цих показників доцільним є опрацювання нового механізму мотивації у сфері державного управління економікою державних підприємств регіону.

ВИСНОВКИ

Основні результати дисертаційного дослідження можна узагальнити в таких положеннях й узагальненнях:

1. У роботі розкрито сутність державного механізму оздоровлення господарського середовища, визначено поняття «господарське середовище», основний критерій якості господарського середовища та провідний механізм його оздоровлення.

2. Визначено фактори, що формують сприятливі умови ведення бізнесу, засоби державної політики фінансового оздоровлення підприємств, особливості функціонування інституту неплатоспроможності (банкрутства) в Україні, основні напрямки оздоровлення фінансового стану підприємств.

3. Проаналізовано діяльність органів корпоративного управління об'єктами державної власності щодо їх фінансового оздоровлення із застосуванням механізмів відновлення платоспроможності боржників. З'ясовано, що в економіці України спостерігається активне застосування механізму банкрутства, а також інтенсивне повернення боргів кредиторам, завершується перехід майнових відносин на ринкові умови. Проте зусилля держави щодо застосування досудової санації та реструктуризації державних підприємств є недостатніми.

4. Виявлено основні суперечності у практиці державного управління, що проявились при застосуванні законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) та у відносинах власності. Встановлено, що у процедурі банкрутства мають місце серйозні недоліки, зумовлені переважно відсутністю координації дій органів влади, що впливають на процеси фінансового оздоровлення підприємств, зокрема на регіональному рівні. Визначено, що однією з причин повільних зрушень у сфері фінансового оздоровлення підприємств України є недосконалість механізмів державної фінансової підтримки у випадку поточної неплатоспроможності підприємства, а також відсутність дієвого державного контролю за штучним банкрутством з метою зниження ринкової вартості підприємства для його подальшої приватизації.

5. Визначено напрямки вдосконалення механізмів державного управління оздоровленням фінансового стану підприємств-боржників, до яких віднесено: організаційно-правове забезпечення фінансового оздоровлення підприємств; аналітично-методичне забезпечення державного

управління фінансовим оздоровленням підприємств; поліпшення діяльності органів влади з оздоровлення умов функціонування та фінансового стану підприємств на рівні регіону.

6. Удосконалено показники поточної платоспроможності, ймовірності банкрутства підприємств та їх фінансового оздоровлення, запропоновано методичне роз'яснення щодо використання коефіцієнта Бівера в системі аналізу фінансового стану підприємств України, а також систему відносних і абсолютних (вартісних) показників фінансового стану підприємства, за допомогою яких можна визначати ймовірність банкрутства підприємства, корпоративні рейтинги та гармонізувати зусилля держави і підприємств щодо збільшення ВВП та валової доданої вартості на рівні підприємства, регіону та економіки в цілому.

7. Опрацьовано пропозиції щодо створення системи антикризового управління державними підприємствами, від яких залежить соціально-економічний стан регіону. Організаційна структура цієї системи має включати Раду з фінансового оздоровлення підприємств регіону, якій підпорядковуються Центр антикризового моніторингу, консалтингу та менеджменту, а також Фонд антикризової підтримки підприємств регіону. Визначено основні напрямки діяльності зазначених структурних підрозділів та основні принципи їх взаємодії з метою оздоровлення економіки підприємств.

8. З'ясовано, що забезпечення безперервного функціонування системи державного антикризового управління підприємствами регіону потребує вдосконалення моніторингу фінансового стану підприємств регіону, визначення групи стратегічно важливих об'єктів моніторингу, розширення сфери застосування норм про банкрутство містоутворюючих підприємств шляхом зниження вимог до критеріїв віднесення юридичних осіб до категорії боржників.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Калюжний В.В., Михаліцька Н.Я. Про необхідність урахування бюджетного потенціалу підприємств регіону в процесі їхнього банкрутства і санації // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1: Бюджет та фінансовий контроль у державному управлінні: Матеріали наук.-практ. конференції, 27 листопада 2002 р. –Х.: Вид-во ХарРІ УАДУ "Магістр", 2003. – С. 37 – 40. *(Внесок автора – формулювання основної наукової ідеї та висновків статті).*

2. Калюжний В., Михаліцька Н. Про аналітичні властивості показника відносної кредиторської заборгованості підприємств // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 32 – 34. *(Внесок автора – розробка відносного показника заборгованості, аналіз та обґрунтування його випереджаючих діагностичних властивостей).*

3. Майорченко В.Н., Калюжний В.В., Михаліцька Н.Я. Аналіз ключових галузевих показників фінансового стану підприємств України // Економіст. – 2003. – № 10. – С. 46 – 49. *(Внесок автора – розробка та обґрунтування системи показників фінансового стану підприємств та методики їх розрахунків, формулювання висновків).*

4. Калюжний В.В., Михаліцька Н.Я. Методи визначення ймовірності банкрутства підприємств // Ринкова трансформація економіки: Зб. наук. праць. – Х.: ХІБМ, 2003. – Вип. 7. – С. 89 – 99. (*Внесок автора – розробка положень мультифакторної залежності, дво- та трифакторної моделі визначення ймовірності банкрутства*).

5. Калюжний В.В., Михаліцька Н.Я. Шляхи удосконалення регіонального фінансового моніторингу соціально-важливих та стратегічних підприємств // Современные технологии в менеджменте: Тезиси Междунар. научно-практ. конф. –Х.: Нац. аэрокосм. ун-т им. Н.Е. Жуковского "ХАИ", 2003. – С. 28-29. (*Внесок автора – підготовка основних положень доповіді*).

6. Калюжний В.В., Михайлицька Н.Я. Проблема запровадження регіонального моніторингу фінансового стану соціально важливих підприємств // Теорія та практика державного управління. – Вип. 9: Державне управління та місцеве самоврядування: Тези IV Міжнародного наукового конгресу, 26 лютого 2004 р. –Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2004. – С. 199 – 201. (*Внесок автора – підготовка основних положень доповіді*).

7. Михаліцька Н.Я. Механізм гармонізації загальноекономічних показників розвитку підприємств і регіону в системі державного управління // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2005. – Вип. 3 (12). – С. 75 – 79.

8. Михаліцька Н.Я. Механізми визначення ознак та ймовірності банкрутства підприємств // Державне управління: теорія, методологія, запровадження: Електрон. журн. НАДУ при Президентіві України. – 2005. – № 2 // <http://www.academy.kiev.ua/ej/index.html>

9. Михаліцька Н.Я. Механізми державного управління оздоровленням господарського середовища // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2005. – № 3 (26). – С. 203 – 213.

АНОТАЦІЯ

Михаліцька Н.Я. Удосконалення механізмів державного управління фінансовим оздоровленням промислових підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – «Механізми державного управління». – Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. – Харків, 2007.

У дисертації подано комплексне теоретико-прикладне вирішення завдань вдосконалення механізмів державного управління оздоровленням фінансового стану підприємств із

застосуванням процедур санації, реструктуризації та банкрутства. Висвітлено, систематизовано й опрацьовано сукупність напрямів, засобів, механізмів та інструментів державного управління фінансовим оздоровленням підприємств з часткою державної власності у статутному фонді. Обґрунтовано механізми державного антикризового управління підприємствами регіону. Запропоновано комплекс відносних та абсолютних (вартісних) показників для оцінки фінансового стану підприємства, за допомогою яких можна визначати ймовірність банкрутства, корпоративні рейтинги та гармонізувати зусилля держави і підприємств щодо збільшення, відповідно, ВВП і валової доданої вартості.

Ключові слова: механізми державного управління, господарське середовище, санація, банкрутство, реструктуризація, результативність, фінансовий стан підприємств, ймовірність банкрутства.

АННОТАЦИЯ

Михалицкая Н.Я. Усовершенствование механизмов государственного управления финансовым оздоровлением промышленных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 – «Механизмы государственного управления». – Харьковський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. – Харьков, 2007.

В диссертации представлено комплексное теоретико-прикладное решение задачи усовершенствования механизмов государственного управления оздоровлением хозяйственной среды при помощи процедур банкротства, санации и реструктуризации промышленных предприятий Украины. Освещена, систематизирована и обработана совокупность направлений, средств, механизмов и инструментов государственного управления финансовым оздоровлением предприятий с долей государственной собственности в уставном фонде. Обоснованы механизмы влияния государства на финансовое состояние предприятий в системе антикризисного управления. Предложена система относительных и абсолютных (стоимостных) показателей финансового состояния предприятия, с помощью которых можно определять вероятность их банкротства, корпоративные рейтинги и гармонизировать усилия государства и предприятий в увеличении соответственно ВВП и валовой добавленной стоимости.

Дано теоретическое определение категории «хозяйственная среда», раскрыта сущность государственного механизма оздоровления хозяйственной среды, определен основной критерий качества хозяйственной среды и главный механизм её оздоровления. Выявлены факторы

формирования благоприятной хозяйственной среды, определены концептуальные подходы к использованию инструмента банкротства в механизме оздоровления хозяйственной среды.

Сформулирован комплекс предложений по улучшению законодательства Украины о несостоятельности (банкротстве), даны методические разъяснения относительно применения коэффициента В. Бивера при анализе финансового состояния предприятий Украины, усовершенствованы механизм государственного мониторинга финансового состояния социально-значимых предприятий, система анализа финансовой деятельности предприятий на основе предложенных новых аналитических показателей.

Ключевые слова: механизм государственного управления, хозяйственная среда, санация, банкротство, реструктуризация, результативность, финансовое состояние предприятий, вероятность банкротства.

SUMMARY

Mykhalitska N.J. Development of mechanisms of public administration of financial improvement of the industrial enterprises. – The manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of sciences on state management on a speciality 25.00.02 – «Mechanisms of state management». The Kharkov Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration the President of Ukraine. – Kharkiv, 2007.

In the dissertation the complex theoretically-applied decision of a problem of improvement of mechanisms of public administration of improvement of economic environment is submitted at application of procedures of bankruptcy, improvement and re-structuring of the industrial enterprises of Ukraine. Is comprehensively covered, is systematized and the set of directions, means, mechanisms and tools of public administration of improvement of economic environment is processed. The organization-legal and information-methodical mechanism of influence of the state on economic environment is proved which consists in creation of system of state corporate and anticrisis management of the enterprises of region. The system of relative and absolute (cost) parameters of a financial status of the enterprise is offered, with which help it is possible to define probability of bankruptcy of the enterprise, corporate ratings and harmony of effort of the state and enterprises concerning increase accordingly GDP and total added value.

Key words: mechanisms of public administration, economic environment, improvement, bankruptcy, re-structuring, result, financial status of the enterprise, probability of bankruptcy.

Відповідальний за випуск *Дегтяр Андрій Олегович*

Підписано до друку 26.02.2007. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.

Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 311

Віддруковано з оригінал-макета в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України.

Свідоцтво про Державну реєстрацію ДК № 1654 від 19.01.2004 р.
61050, м. Харків, просп. Московський, 75, тел. (057) 732-32-55.